

Yttrande om Härifrån till evigheten (SOU 2019:58)

Övergripande synpunkter

Föreningen för arkiv och informationsförvaltning (härefter kallat FAI) välkomnar en översyn av "arkivområdet". Det har samlats in många goda idéer men utredningens förslag är inte tillräckligt långtgående för att tillräcklig effekt ska kunna uppnås. Det ter sig som att utredningens perspektiv är alltför analogt och verkar utgå från att arkiv i huvudsak är fysiska samlingar.

Utredningen adresserar inte i grunden avsaknaden av en helhetssyn av informationsförvaltning och digitaliseringens effekter hos offentliga organisationer. Det krävs en tydligare styrning och ett huvudmannaskap inom staten kring förvaltningen av information (allmän handling) och en modernare begreppsapparat som speglar detta.

Det är positivt att utredningen tagit fasta på att arkivbildningen börjar tidigt i den digitaliserade förvaltningen. FAI konstaterar dock att utredningen inte lämnar några konkreta förslag som direkt syftar till att möta arkivlagens krav på bevarande. Digitaliseringen är i princip redan genomförd dvs. förändringen har redan skett och det som behövs nu är konkreta och framåtsyftande lösningar.

FAI anser att begreppet informationsförvaltning ska användas inom offentlig sektor. FAI efterlyser framförallt en tydligare och permanent form för ledning, styrning och uppföljning av hanteringen av information. Det är på myndigheterna som allmän handling (arkiven) bildas och det är där insatserna kring exempelvis bevarande behöver inriktas

Det är olyckligt att styrningen även i fortsättningen föreslås att delas upp på flera myndigheter och risken är att konsekvenser blir en allt större tendens mot övergripande råd och allt mindre konkreta anvisningar. FAI ifrågasätter dessutom begreppet ABM-sektorn i allmänhet och menar att det knappast går att tala om en arkivsektor heller. Hantering av allmänna handlingar utgår ifrån tryckfrihetsförordningen och de andra författningarna. Allmänna handlingar kommer dessutom inte med automatik arkivinstitutionerna till del. Det är viktigt att hålla isär bibliotek och arkiv. Vi föreslår därför att Riksarkivets i fortsättningen ska lyda under justitiedepartementet.

Utredningen är alltså inte tillräckligt framåtsyftande och förslagen bidrar inte till att bygga en organisation och legala stöd som kan skapa öppenhet och bevarande i den digitala tidsåldern. För det krävs större samordning, att slakta invanda tankar och begrepp samt att ge politiken möjligheter att formulera en brett förankrad ståndpunkt.

Det är generellt sett mycket positivt att Riksarkivet får mer resurser men FAI anser samtidigt att mer fokus behöver läggas på ett antal sakfrågor som kräver ytterligare utredning. Vi har i föreningens inlägga till utredningen redogjort för våra egna förslag varför denna bifogas remissvaret.

FAI föreslår att ett fortsatt arbete genast tar vid

FAI föreslår därför att ett fortsatt uppdrag under eSams ledning får ta fram förslag på ett gemensamt ramverk (modell) utifrån gemensamma behov inom som minst statlig förvaltning.

Alla berörda författningskrav och god praxis samt de förslag som inkommit till utredningen bör utgöra en god grund att utgå ifrån för att utarbeta följande huvudpunkter:

- Att skapa en sammanhållen och gemensam grundarkitektur där åtgärder för tekniskt bevarande ingår. En sådan bör innefatta en sammanhållen modell för att redovisa information dvs. allmänna handlingar och uppgifter i olika former som kombinerar alla befintliga författningskrav kring detta (främst OSL, Arkivlagen, MSB och Riksarkivets författningar). Bestämmelserna i lagen om vidareutnyttjande av information och i dataskyddsförordningen om redovisning av information och viss hantering av densamma bör också relateras till en sådan modell.
- Att skapa en gemensam begreppsapparat för att detta ska fungera (jfr önskemålen kring terminologi i registerförfattningarna kap. 7).
- Att utifrån detta skapa en grundläggande gemensam kravmassa utifrån berörda författningar, standarder m.m. för redovisning av information och krav på format och de viktigaste generella standarderna för exempelvis ledningssystem för verksamhetsinformation respektive informationssäkerhet och FGS både för utbyte av information och e-arkivering.¹

Detta leder till att statsförvaltningen och med fördel hela den offentliga förvaltningen ger samma förutsättningar till marknaden och därmed kan förvänta sig att effektmålet blir att allmänna handlingar kan hanteras på ett modernt och ändamålsenligt sätt. Kostnaden bör vara marginell sett över tid samtidigt som effekten bör kunna bli betydande. Genom att gå från olika samarbeten till en gemensam och förebyggande styrning utifrån vad som anses utgöra de viktigaste delarna i hanteringen av information, kan statlig sektor därmed bli en bättre beställare av system och tjänster.

För att uppnå en snabbare utvecklingstakt av FGS:er är det troligen avgörande att åstadkomma gemensamma projekt med de största myndigheterna kring de viktigaste informationstyperna samt att de är praktiskt testade innan de fastslås.

Viktiga samhällsförändringar (Kap. 3)

FAI instämmer i att ”principer om arkivbeständighet och tillgänglighet förändras i grunden” och för att autentisk information ska kunna återsöktas över tid måste offentlig förvaltning ta det digitala bevarandets utmaningar på allvar och genomföra massiva insatser för att förebygga informationsförluster redan idag (se vidare bilagan med föreningens inspel). Om vi löpande säkerställer att informationen bevaras kommer det också att vara möjligt att tillgängliggöra den, däremot inte tvärtom. Medborgarna har redan digital kompetens och de förväntar sig redan att kunna få exempelvis utlämnanden i digital form.

¹ Jfr Svenskt ramverk för digital samverkan som bl.a. slår fast att man s.k. ”ha en helhetssyn på informationshantering” och EU:s CEF Building blocks-projekt där bl.a. e-arkivering ingår.

Beskrivning av arkivsektorn (Kap. 4)

Utredningen tycks avfärda den gradvisa övergången till begrepp som verksamhetsinformation (4.3.2 jfr 4.3.3). Det är en förändring själv initierat av yrkesverksamma utifrån ett identifierat behov av att kunna kommunicera med andra yrkesgrupper. Utredningen hävdar att "Det är inte klarlagt om myndigheterna använder begreppet verksamhetsinformation i denna betydelse." trots att till och med Riksarkivet numera talar om att "redovisa verksamhetsinformation". Det är svårt att se att definitionen i ISO 30300 skulle vara ett problem.

Det är upp till den enskilda myndigheten att avgöra vilka t.ex. minnesanteckningar, koncept och utkast. (12 § tryckfrihetsförordningen,) som tas omhand för arkivering enligt 3 § arkivlagen. Både arkiv och allmänna handlingar är juridiska begrepp. Det en hel yrkeskår efterfrågar är att ett tydligare ramverk slås fast i lagstiftningen som möjliggör professionens arbete. Det är inte för att handlingarna är allmänna som vi tillhandahåller arkiv och dess information utan för att de utgör ett resultat av ett antal aktiviteter våra myndigheter utför som ett led i sitt demokratiska uppdrag. Informationen kan därmed ses som en verifikation på nyttjade skattemedel antingen de påtagligt ingår i en transaktion eller ingår i en databas som registerinformation.

En moderniserad och anpassad arkivlag (Kap. 5)

I likhet med Kungliga biblioteket vill vi understryka det problematiska med att allmänna handlingar och automatiserade behandlingar är svårtolkade i dagens digitala förvaltning (jfr föreningens inlägga till utredningen). Det behövs förnyade och fördjupade resonemang kring de tolkningsfrågor som uppstår kring exempelvis uppgifter i IT-system m.fl. som varken ingått i ett ärende eller har expedierats. Molntjänster och AI och de tekniska möjligheter som de erbjuder är också områden som behöver belysas ytterligare². Vi saknar en tydlig lagstiftning och under vilka förutsättningar som myndigheter ska kunna arbeta.

Vad gäller utredningens förslag att landsarkiven tas bort som utmärkta platser för arkiv i Riksarkivets instruktion, kan olika ståndpunkter intas. Kring landsarkiven finns i regel flera arkivcentrum och andra arkivinstitutioner som uppkommit som en del av det nav vilka landsarkiven är en del av. De perspektiv som måste vägas mot varandra är dels att Riksarkivet behöver ha möjlighet att anpassa sin verksamhet precis som alla andra statliga myndigheter, men det är lämpligt att inhämta ytterligare synpunkter på förändringar av landsarkivens antal och placering samt en konsekvensbeskrivning.

FAI är positiv till utredningens ambition att förtydliga och utöka den statliga arkivmyndighetens uppdrag. FAI **tillstyrker** därför utredningens förslag om att arkivmyndigheternas uppgift om rådgivning ska tydliggöras i arkivlagen.

FAI **tillstyrker** även förslaget att den statliga arkivmyndigheten ges mandat att förelägga organ som står under dess tillsyn att vidta åtgärder för att komma tillrätta med brister i arkivförvaltningen.

FAI **tillstyrker** förslaget att förtydliga vilka lagen ska gälla för. Det behöver dock bland annat ytterligare förtydligas vilken typ av bidrag som innebär att ett enskilt arkiv omfattas av arkivlagen. I dag ges bidrag till verksamhet till enskilda arkiv på många olika vägar och det är bara ett fåtal som får det i form av verksamhetsbidrag direkt som arkivinstitutioner. Utredningen berör enskilda arkivinstitutioner men berör inte enskilda arkiv i betydelsen arkiv hos exempelvis statliga bolag,

² <https://esamverka.se/nyheter/nyheter/2020-05-26-kommentar-till-kritisk-rapport-om-molntjanster-i-offentlig-sektor.html>

privata bolag, föreningar, stiftelser etc. Dessa enskilda arkiv saknar idag skydd och bland annat klarläggande om vilken information som är av "allmänt intresse" enligt GDPR.

FAI **tillstyrker** att enskilda arkivinstitutioner kan ingå i arkivlagen och därmed omfattas av undantaget rörande GDPR. Detta löser tyvärr inte problemet eftersom den stora delen av den information som förvaras och omfattas av GDPR är deponerat material och som därför ändå inte omfattas av lagstiftningen. Problemet med arkivutredningens syn på att bevara arkiv för historien är att man nästan uteslutande tycks betrakta materialet ur ett kulturarvsperspektiv. För oss i professionen är det informationen som ska bedömas om den ska bevaras och inte vilket värde staten anser att ett arkiv har. Att betrakta arkiv enbart som kulturarv skapar en förlegad syn på information som inte gynnar helhetsperspektivet. Av detta skäl måste ett fortsatt arbete komma med en lösning för hur stiftelser, bolag och andra organisationer ska kunna bevara sin information i enlighet med GDPR.

Myndigheternas arkivbildning och arkivförvaltning (Kap. 6)

Utredningen föreslår att det av arkivlagen ska framgå att upptagningar för automatiserad behandling som är tillgängliga för flera myndigheter, så att de utgör allmänna handlingar där, ska bilda arkiv endast hos den myndighet som ansvarar för det informationssystem där upptagningen ingår.

Kommentar

Konsekvensen med detta förslag kan dock bli att gemensamma servicefunktioner som drivs hos en viss myndighet enligt förslaget då blir arkivbildare även för de handlingar som andra anslutna myndigheter lägger i en sådan tjänst. Förslaget kan alltså få konsekvenser för arkivbildning som knappast är i linje med den svenska förvaltningsmodellen i stort och praxis på arkivområdet, inte minst den helt centrala proveniensprincipen som innebär att arkiven bildas genom en myndighets egen verksamhet. Det motverkar dessutom incitamenten för samverkan och samutnyttjande. Idag så finns det redan möjligheter att styra vem som är arkivbildare, och sådana beslut måste naturligtvis fattas aktivt!

Det kan ifrågasättas om utredningens förslag är i enlighet med bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) avseende bl.a. registrering och tillhandahållande av allmänna handlingar. Den nuvarande regleringen i 3 § första stycket arkivlagen (1990:782) ger större frihet.

FAI **tillstyrker** med tvekan utredningens förslag om att ordet arkivförvaltning ska ersätta ordet arkivvård i arkivlagen, då det på ett bättre sätt speglar att lagen är teknikneutral.

Kommentar

Det är tveksamt om det är begreppet "vård" som för tankarna till fysiska bestånd. Det är nog troligare att det är själva ordet "arkiv". Frågan är om förslaget får någon egentlig effekt? En viss insats för att se över författningar kommer det väl ändå medföra men med en mycket begränsad effekt. Det vore bättre att helt byta ut begreppet "arkivvård" mot informationsförvaltning och lägga fokus på att tala om långsiktigt bevarande av allmänna handlingar. Det räcker inte att förvalta det som redan är omhändertaget för arkivering.

FAI **tillstyrker** förslaget om att det ska införas en bestämmelse i den nya arkivförordningen om en skyldighet för myndigheter att vid upphandling, utveckling eller idrifttagande av ett informationssystem försäkra sig om att handlingar och uppgifter i systemet kan föras över till andra informationssystem, avskiljas och gallras.

Kommentar

Den föreslagna regleringen skulle ge bättre förutsättningar för en god arkivförvaltning om bevarandenaspekter beaktas i ett tidigt skede. Däremot ställer vi oss tveksamma till om utredningens förslag är tillräckligt långtgående för att tillräcklig effekt ska kunna uppnås. FAI ställer sig dock i likhet med Riksarkivet tveksamma till att begreppet "avskilja" ska ingå i arkivförfattningarna eftersom det är ett begrepp som hänför sig till informations säkerhet och skydd av personuppgifter enligt EU:s dataskyddsförordning. Istället bör bestämmelserna på arkivområdet och säkerhetsskyddsområdet samordnas.

Det är också av yttersta vikt att inte begränsa skyldigheten till att det ska gå att ta ut handlingar i framtiden. Det behöver också planeras för hur detta ska ske samt skapa modeller för att ge ekonomiska förutsättningar för sådana uttag.

FAI **avstyrker** utredningens förslag att Arkivlagens bestämmelser om arkivbildning och arkivförvaltning inte bör samordnas med bestämmelser i några andra författningar.

Kommentar

Att samordna lagarna som styr i informationsförvaltning är en förutsättning för att få till en effektiv informationsförvaltning. FAI menar alltså att det finns ett stort behov av att skapa en sammanhållen modell för informationsredovisning där arkivlagens bestämmelser om arkivbildning och arkivvård samordnas med bestämmelserna i bl.a. 4 kap. offentlighets- och sekretesslagen, Riksarkivets generella föreskrifter (främst 2019:2) och allmänna råd samt Myndigheten för samhällsskydd och beredskapsmodell för klassificering av information. Bestämmelserna i lagen om vidareutnyttjande och i dataskyddsförordningen om redovisning av information och viss hantering av densamma bör också relateras till en sådan modell.

Det är också angeläget att riksdag och regering gör en aktiv och medveten avvägning mellan olika intressen som finns i lagarna, öppenhet och integritet och gallring av integritetsskäl och av ekonomiska skäl och som står i rak motsättning till grundkravet på bevarande. Vårt förslag är att en ny utredning får se närmare på möjligheterna att samordna de olika författningarna som minst i en gemensam modell för praktisk tillämpning.

FAI **tillstyrker** förslaget att myndigheterna ska lämna uppgifter till ett nationellt arkivinformati onssystem. Även om förutsättningarna för detta är oklara, dagens NAD behöver förbättras och begrepp och informationsstyrning behöver både förtydligas och förstärkas.

Kommentar

FAI:s förslag är att det sker under förutsättningen att myndighetens arkivredovisning upprättas i ett på marknaden tillgängligt system som kan exportera uppgifter i enlighet med FGS Arkivredovisning. I sådana fall är detta givetvis ett högst rimligt krav. Förslagsvis utreds detta vidare dvs. på vilken nivå och med vilken frekvens denna rapportering ska ske.

Här bör också påpekas de brister som finns i nuvarande NAD-databas. För att vi ska få ett system där man kan söka allmänna handlingar och säkra allmänhetens tillgång till information, krävs att ett omfattande ordnande- och förteckningsarbete vidtas, inom alla sektorer. Trots att arkivlagen har funnits i närmare trettio år, finns omfattande brister både hos myndigheter och på arkivinstitutioner när det gäller förtecknade av arkiv. Detta är långt viktigare än de oklara förslag som framkommer i utredningen om massdigitalisering.

Bevarande och gallring (Kap. 7)

FAI delar utredningens bedömning i betänkandets avsnitt 3.4.4 att "en gemensam e-arkivtjänst är avgörande för hanteringen av det digitalt födda arkivmaterial som ökar kraftigt i omfattning". Det existerar idag ett glapp mellan resonemanget i förslaget till arkivlag 7 § där "arkivmyndigheterna /.../ ska trygga tillgången till allmänna handlingar" (s 585) och den generellt låga graden av aktiva åtgärder för tekniskt bevarande inom staten.

Det är på myndigheterna som allmän handling bildas och det är där insatserna kring bevarande behöver inriktas. Som utredningen själv skriver "om det inte finns några sådana handlingar bevarade reduceras betydelsen av tryckfrihetsförordningens bestämmelse högst väsentligt." (s 583). Fokus bör därför läggas på dagens digitalt uppkomna information " stället för att digitalisera äldre bestånd." (s 246). Att konsekvent ställa av och överföra (leverera) information med arkivstatus till e-arkiv i format som lämpar sig för både bevarande och tillgängliggörande och vidareutnyttjande borde även vara en möjlighet.

FAI **tillstyrker** utredningens förslag om att det i förslaget till ny arkivlag ska förtydligas att den grundläggande principen i arkivlagen alltså är att allmänna handlingar ska bevaras. Vi delar utredningens mening att bevarande som huvudregel är principiellt viktig för att säkra tillgången till allmänna handlingar på lång sikt.

FAI **tillstyrker** utredningens förslag om att det av arkivlagen ska framgå att arkivmyndigheterna ska upprätthålla en aktiv och strategisk bevarandeplanering. Vi instämmer med utredningen att framgångsfaktorn är samarbete mellan arkivmyndigheterna och arkivbildande myndigheterna.

Kommentar

FAI menar dock att detta förutsätter en tydlig modell för vad som ska rapporteras och hur, frekvens osv. som förslagsvis tar sin utgångspunkt i befintliga RA-FS 2009:1-2 och arkivredovisningen 2019:2 Kap. 6 med fokus på handlingstyper och handlingsslag. Förslagsvis kopplas detta sedan tydligt till berörda system och vilka praktiska åtgärder (insatser) som krävs och planeras.

FAI **tillstyrker** och välkomnar utredningens förslag om att terminologin avseende begreppet gallring i registerförfattningarna ska förtydligas. FAI förstår men beklagar att utredningen inte har kunnat göra detta samt understryker vikten av att frågan får en snar lösning och inte tappas bort i det vidare arbetet.

FAI instämmer i att de arkivrättsliga begreppen enbart bör användas i de situationer då det verkligen är gallring och bevarande i tryckfrihetsförordningens och arkivlagens mening som lagstiftaren avser

FAI instämmer med Pensionsmyndigheten i betydelsen av att registerförfattningar förses med gallringsbestämmelser i de fall personuppgifterna som omfattas av författningen ska gallras – annars kan de helt enkelt bara överföras till bevarande eftersom det går att "fortsätta att behandla personuppgifterna för arkivändamål".

FAI **tillstyrker** förslaget om att inventera myndigheternas arkivbestånd och vad som ska levereras till riksarkivet.

Kommentar

Åtgärden bör tillsammans med de skärpta kraven på planering av bevarande vid nyanskaffning samt rapporteringen till NAD ge en impuls åt det proaktiva bevarandearbetet på myndigheterna – som FAI är orolig för (se ovan)- samtidigt som det ger riksarkivet möjlighet att planera. Med detta

sagt tror FAI att förslaget är underfinansierat samt att tidsramarna (två år) är för korta för ett sådant projekt.

FAI **avstyrker** förslaget att inventera det audiovisuella materialet och att Kungliga biblioteket ges detta uppdrag.

Kommentar

För de statliga myndigheterna ingår audiovisuella medier i arkiven som enligt utredningens förslag ska inventeras av Riksarkivet. FAI:s bild är att Riksarkivet redan idag har en god kunskap om dessa förutsättningar och vill betona att förutsättningarna för bevarande bör vara fokus. Kan man bevara informationen går det också att tillgängliggöra den, däremot stämmer inte motsatsen.

FAI **avstyrker** förslaget om fotografi med samma motivering som ovan för sådana handlingar. När det gäller forskningsdata är det en komplex situation som behöver utredas för att komma fram till en hållbar lösning.

Kommentar

Det förefaller som en onödig splittring av resurser och dessutom bryter mot arkivteoretiska grunder som arkivbildare och proveniensprincipen.

Överlämnande och finansiering (Kap. 8)

FAI **tillstyrker** förslaget om att statliga myndigheter ska upprätta överlämnandeplaner.

Kommentar

Samtidigt är det viktigt i detta sammanhang att det inte uppkommer byråkratiska och finansiella hinder för myndigheterna att få tillgång till sin egen information. FAI ställer sig positiva till att Riksarkivet samarbetar med myndigheterna om att en aktiv och strategisk bevarandeplanering genomförs, med förbehållet att en tydlig modell som utgår ifrån befintliga författningar (enligt ovan). FAI ser att risken är att tidpunkten för slutleverans riskeras dessutom att sättas så långt fram att det inte får någon praktisk betydelse för Riksarkivets finansiering. FAI ser fram mot närmare föreskrifter på detta område från den statliga arkivmyndigheten om och när förslaget blir lag.

FAI **tillstyrker** förslaget om OSL-organen.

FAI **tillstyrker** förslaget om att ta bort de tvingande bestämmelserna om överlämnade av personuppgifter i registerförfattningarna.

FAI **avstyrker** förslaget om finansieringsmodellen för överlämnade av arkiv.

Kommentar

Den utredning som hittills är genomförd är för tunn för att kunna ta ställning till. Ett skarpt förslag behöver avvakta den utredning som Riksarkivet och Ekonomistyrningsverket föreslås genomföra. En sådan utredning måste undersöka hur det kommer sig att myndigheterna anser att det är mer kostnadseffektivt att bygga upp egna depåer än att leverera till Riksarkivet. Dessutom behöver ett mycket mer samlat grepp tas kring finansiering av bevarande av handlingar från den statliga förvaltningen. FAI beklagar att utredaren inte har funnit tiden mogen för en lösning. Lösningen att flytta myndigheternas anslag för detta till Riksarkivet borde ha varit ett givet förslag. En arkivutredning bör ha det långsiktiga bevarande av information för ögonen och se bortom nuvarande praxis även inom regeringskansliet.

FÖRENINGEN FÖR ARKIV & INFORMATIONSFÖRVALTNING

FAI menar att tiden är mogen för att riksdagen tar ansvaret för bevarandet av samhällets "gemensamma minne" genom att anslå tillräckliga medel till Riksarkivet för att klara detta. Nuvarande modell motverkar bevarande och det skulle stödja utredningens förslag att myndigheterna koncentrerar sig på att genomföra detta för de handlingar (information) som man idag har ansvaret för.

FAI föreslår att uppdraget helt eller i alla fall delvis bör inriktas på att skapa en modell för att beräkna de faktiska kostnaderna för elektroniskt bevarande baserat på Riksarkivets författningskrav – med RA-FS 2009:1 och särskilt ersättaren till RA-FS 2009:2 i särskild åtanke. Utredningen behöver utgå från hur kostnader för IT-drift generellt sett beräknas så att en GAP-analys kan genomföras med efterföljande förslag på hur ev. skillnader ska kunna överbryggas. Kostnaderna för att bevara digital information behöver bli tydliga. Där bör dessutom de stora offentliga förvaltningar som har den längsta erfarenheten av digitalt bevarande engageras. Riksarkivet har sagt att de inte vill ta emot handlingar som fortfarande återsöks och används på myndigheten, dvs. de ska minst vara ca tjugo år.

FAI menar att det framförallt vore bättre att skapa effektiva incitament för myndigheterna att vilja leverera information till Riksarkivet genom att staten som helhet istället tar på sig kostnaderna för bevarande genom anslag till Riksarkivet. Det är i grunden samma kostnader och genom att upphöra med transfereringar sparas kostnaderna för själva fakturerandet. Besparingen kunde exempelvis utnyttjas till att konvertera informationen till format för bevarande. Här skulle en synergi kunna uppstå med förslaget om bevarandeplanering och till och med överlämnandeplaner.

En märklighet som finns i dagens ordning är att verksamheter får betala för material som är överlämnat till arkivmyndighet. Eftersom ägarskapet övergår vid en överlämning är det en orimlighet att fakturera för detta.

FAI **tillstyrker** utredningens förslag att myndigheter som har överlämnat personuppgifter enligt tvingande bestämmelser i registerförfattningar bör av integritetsskäl inte få tillgång till uppgifterna.

Kommentar

Det är rimligt att arkivbildaren inte ska få tillgång till integritetskänsliga uppgifter med mindre än att ett sådant utlämnande prövas i vanlig ordning, men samtidigt kan arkivbildaren behöva gå tillbaka till äldre handlingar för uppföljning m.fl. skäl.

Normering, tillsyn och rådgivning (Kap. 9)

FAI **avstyrker** förslaget om att den statliga arkivmyndigheten inte får föreskriftsrätt för kommunerna.

FAI tillstyrker i övrigt utredningens förslag om de kommunala arkivmyndigheterna.

Kommentar

FAI noterar att utredningens syn är att brister i arkivförvaltningen normalt inte motiverar sanktionsavgifter eller viten. Föreningen frågar sig då hur det ska gå att komma tillrätta med de brister som alltfört förekommer i statsförvaltningen och framförallt i kommunal förvaltning. Inom statlig sektor finns tendensen att se Riksarkivets författningar som "fritt valt arbete" och endast rudimentärt uppfylla förelägganden. Hur informationsstyrningen och informationsförvaltningen fungerar skiftar betydligt mellan olika kommuner och regioner. Detta mynnar ut i konsekvenser för såväl individ, samhälle som kulturarv.

FAI menar att det vore bra om medel skulle tillföras Riksarkivet för att bistå kommunerna med råd, stöd och tillsyn och därmed i det långa loppet bidra till att bygga upp kommunernas kompetens. Det är inte ovanligt att mindre kommuner saknar arkivkompetens och det finns inte heller den tydliga rollfördelning mellan arkivmyndighet och kommunens övriga verksamhet som behövs för att en tillsynsverksamhet ska kunna bedrivas. FAI menar att påtryckningar och stöd från Riksarkivet skulle kunna förbättra situationen. Att staten på olika sätt måste kunna ingripa om kommunala myndigheter inte följer lagstiftning är knappast något som står i strid emot det kommunala självstyret. Sedan är det givet att sådana åtgärder måste vara av grövre slag för att vara föremål för erinran än ett vanligt tillsynsärende.

De arkivsamarbeten mellan kommunerna som uppstår runt om i landet verkar främst handla om e-arkivering. E-arkiv löser dock inte kvalitetsproblemen i stort, dvs. allt från styrning och prioritering till förvaltning och tillgängliggörande. Digitaliseringen har snarare tydliggjort att frågorna om ansvar och kostnader är olösta. Här saknas förslag från arkivutredningen.

Hur tillståndet egentligen ser ut i kommunerna i stort är inte klarlagt.

FAI **tillstyrker** utredningens förslag att den statliga arkivmyndighetens bemyndiganden ska få en grund i arkivlagen.

Kommentar

Bestämmelserna om vilka skyldigheter kommunerna och regionerna har i enlighet med arkivlagen ska också förtydligas.

FAI **tillstyrker** förslaget att Riksarkivet får förelägga organ som står under dess tillsyn att vidta åtgärder för att komma till rätta med brister.

FAI **tillstyrker** och välkomnar att utredningen föreslår att riksarkivets rådgivning ska förtydligas i arkivlagen.

Kommentar

Riksarkivet behöver bli en mycket tydligare aktör i förhållande till myndigheterna. Dessutom behöver riksarkivet ökad insikt i hur utvecklingen ser ut inom området informationsförvaltning ut på myndigheterna. FAI vill understryka att detta kräver en kraftfull finansiering.

FAI **tillstyrker** även förslaget om att Riksarkivet ska analysera omvärldsutvecklingen.

Stödjande och främjande av den enskilda arkivsektorn (Kap. 10)

FAI **tillstyrker** att enskilda arkiv som får bidrag från staten kan omfattas av arkivlagen och att det då också ställas krav på att leverera till NAD. Dock är det väldigt otydligt vilka enskilda arkiv som omfattas. I fall det endast rör arkiv som får bidrag direkt för arkivändamål, eller även andra såsom exempelvis museer eller andra organisationer med statliga bidrag. Detta behöver förtydligas.

Reglering av den enskilda arkivsektorn (Kap. 11)

FAI noterar att utredningen inte föreslår de åtgärder som krävs för att kunna bevara information för eftervärlden.

Kommentar

Den enskilda arkivinstitutioner som finns måste få ett rimligt stöd från staten. Att som utredningen gör delvis friskriva staten från ansvar visar på brist på förståelse för värdet av information och vår historia. En stor del av 1900-talets föreningskultur och näringslivshistoria riskerar att förloras eftersom så få kan betala för depositioner hos arkivinstitutioner. Detta skapa högre kostnader hos institutionerna. Detta problem är något som eskalerar när en äldre föreningsstruktur ersätts av nya nätverksformer.

För företagens och föreningarnas arkivs del i det gemensamma minnet ska säkras så måste resurser till. FAI upprepar därför vårt förslag att en fond inrättas där enskilda arkivinstitutioner kan ansöka om stöd för herrelösa arkiv. Fonden kan då förvaltas av Riksarkivet men bedömningen görs av en fristående styrelse (jfr Enskilda nämnden).

FAI **tillstyrker** förslaget att enskilda arkiv är en del av kulturarvet och att sådana institutioner som får bidrag ska främja tillgången till sina arkiv.

Kommentar

Det är förvisso bra att man kan koppla GDPR till enskilda arkivinstitutioner som får statligt stöd. Dock är inte detta någon lösning för flertalet företag (som dessutom i regel endast deponerar material hos arkivinstitutioner) och det behövs fortfarande en definition och lösning för vad som är allmänt intresse som gör att företagens och den enskilda sektorns historia kan bevaras för framtiden.

Riksarkivets omgivning och interna organisation (Kap. 13)

FAI **tillstyrker** förslaget att riksarkivet ska få ökat anslag. Lämpligen bör också anslaget räknas upp med inflationen varje år.

Kommentar

FAI föreslår vidare att en vidare utredning av RA och ESV för att ta fram en modell där anslagen sätts i relation till den tekniska infrastrukturen i statsförvaltningen (ev. mer beroende på slutgiltigt omfång på uppdraget). De resurser som läggs på IT och exempelvis informationssäkerhet borde styra vilka resurser som läggs på föreskrifter och styrning hos RA (förutom bevarande ute på myndigheterna). FAI vill dock understryka att mer pengar behövs till sektorn för att klara de utmaningar som finns. Öronmärkta pengar i förslaget får därför inte heller påverka Riksarkivets övriga budgetuppräknning.

FAI **avstyrker** utredningens förslag att Riksarkivet ska ligga kvar under kulturdepartementet. FAI förordar att Riksarkivet flyttas till justitiedepartementet.³

Kommentar

FAI anser att Riksarkivets förvaltningsuppdrag behöver betonas och det blir tydligare under justitiedepartementet. Hanteringen av allmänna handlingar och därmed av offentlig informationshantering går tillbaka på tryckfrihetsförordningen. Kulturarvsuppdraget är redan mycket starkt av hävd inom Riksarkivet och kommer därför ändå att kunna upprätthållas.

Det är positivt med en större samordning inom statsförvaltningen (och offentlig sektor). För en ökad tydlighet och effektivitet i e-förvaltningen krävs dock en tydlig gränsdragning mellan de föreskrivande myndigheternas mandat. Traditionellt har det varit Riksarkivets uppdrag att styra

³ Styrelseledamot Peter Wattman reserverar sig mot förslaget.

och kontrollera hanteringen av allmän handling inom statsförvaltningen. Det är enligt FAI därför centralt att ytterligare klargöra förhållandet mellan DIGG:s ansvar och uppgifter i relation till Riksarkivets. Om förslaget att endast med undantag av FGS:er överföra alla uppgifter till DIGG ser vi risken för divergerande perspektiv och prioriteringar samt att Riksarkivets mandat urholkas över tid.

FAI **tillstyrker** utredningens förslag om att det av Riksarkivets instruktion ska framgå att myndigheten ska tillhandahålla och förvalta förvaltningsgemensamma specifikationer (FGS) inom informationsområden som är gemensamma för den offentliga förvaltningen samt samordna framtagning av FGS på andra informationsområden i den offentliga förvaltningen.

Kommentar

Offentlig förvaltning har behov av FGS:erna för att kunna hantera både migreringar och e-arkivering i relation till befintliga system och tjänster. Driftsfasen för exempelvis ett system kan ofta vara relativt kort innan en ny upphandling med påföljande migrering måste genomföras.

För en snabbare utvecklingstakt av FGS:er är det troligen avgörande att åstadkomma gemensamma projekt med de största myndigheterna kring de viktigaste informationstyperna samt att de är praktiskt testade innan de fastslås. Här finns sannolikt även synergier med DIGG:s nuvarande projekt som syftar till att kunna utbyta grunddata på ett standardiserat sätt (jfr även öppna data).

Normeringsarbetet för den offentliga förvaltningen behöver däremot stärkas inom Riksarkivet vilket även det motiverar en flytt till justitiedepartementet.

Digital informationsförvaltning och massdigitalisering (Kap. 14)

FAI **avstyrker** utredningens förslag att Riksarkivet ska bistå regeringen med underlag för de ekonomiska konsekvenserna av den statliga arkivförvaltningens övergång till digitala processer.

Kommentar

Det är märkligt att utredningen föreslår att en expertmyndighet ska bistå regeringen med underlag inom sitt eget område eftersom det är en del i kärnuppdraget. Föreningen menar att denna övergång till digital förvaltning redan har inträffat. Vi menar att arkivförvaltning är detsamma som förvaltning av allmänna handlingar och att det i dag är detsamma som förvaltning av information och uppgifter i digitala system. FAI menar därför att uppgiften behöver preciseras.

FAI **avstyrker** utredningens förslag i sin nuvarande utformning dvs. att Riksarkivet får i uppdrag att ta fram en nationell fortbildningsplan för yrkesverksamma arkivarier. Uppdraget föreslås utföras i samarbete med de sex universitet och högskolor som bedriver arkivutbildning, Sveriges kommuner och landsting och berörda personalorganisationer.

Kommentar

Det är naturligt att akademien engageras men precis som FAI skrev i sitt inlägg till utredningen så är det ute på myndigheterna som kunskapen om hanteringen av allmänna handlingar och bristerna både i denna och den kompetens som behövs står att återfinna.

Det är positivt att utredningen adresserar frågan, men rollen behöver sättas i relation till andra befintliga roller på statliga myndigheter (IT-arkitekter, kravställare, verksamhetsutvecklare, informationssäkerhetsroller som dataskyddsombud) som utvecklats inte minst ur hanteringen av

2020-05-29

**FÖRENINGEN FÖR ARKIV &
INFORMATIONSFÖRVALTNING**

elektronisk information och ur ett ekonomiskt perspektiv, parallellt med att denna äldre roll funnits kvar.

FAI menar att det är branschorganisationerna (systerföreningarna och vi själva) som är de som har bäst kunskap om behoven – och därmed är en naturlig part för detta arbete.

Föreningen för arkiv och informationsförvaltning

Styrelsen

Stockholm 2020-05-29

BILAGA:

[FAI:s inspel till arkivutredningen 13 februari 2019 "Förslag och synpunkter till Arkivutredningen"](#)